

ข้อมูลคติชนวิทยาในภาษาพาที: ประเภทและบทบาทหน้าที่ในการสอน*

Informational Folklore in Pha Sa pha Thee: Types and Roles of Teaching*

ณัฐกฤตา นามมนตรี¹

Nutkritta Nammontree¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทและบทบาทหน้าที่ในการสอนที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้แนวคิดเรื่อง ประเภทของคติชนและแนวคิดบทบาทหน้าที่ของข้อมูลคติชน ศิราพร ณ ถกลาง และ William Bascom ในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที มี 4 ประเภท คือ 1) ข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาจาหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำ เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ภาษิต ปริศนาคำทาย 2) ข้อมูลประเภทการเล่น การแสดงพื้นบ้าน หรือละครชาวบ้าน เช่น การละเล่น การแสดงพื้นบ้าน ละครชาวบ้าน มีบทบาทหน้าที่ให้ความเพลิดเพลินเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของมนุษย์ และทำหน้าที่ให้การศึกษากับสังคม 3) ข้อมูลประเภทข้อควรปฏิบัติตามประเพณีอันเป็นแบบอย่างเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องจักรสาน ผ้าทอ ยาพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน มีบทบาทหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีเรื่องเล่า และ 4) ข้อมูลประเภทข้อควรปฏิบัติไปตามประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม อันเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล เช่น ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม มีบทบาทหน้าที่อธิบายที่มา และเหตุผลในการทำพิธีกรรม

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 1-6 มีบทบาทหน้าที่ในการสอนดังที่สังคมคาดหวังไว้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นสถาบันการศึกษา และสถาบันครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญในการอบรมให้ปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวังไว้ เพื่อการพัฒนาประเทศชาติให้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ข้อมูลคติชน ประเภทคติชน บทบาทหน้าที่คติชน การสอน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง ภาพแทนของตัวละครเอกจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

* This research report is part of Representation Appearing through Major Characters in the Basic Thai Text Book Series Pha Sa Pha Thee for Students from Grades 1-6 of Primary Schools

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

Abstract

This article aims to study types and roles of teaching of informational folklore in Fundamental Thai Language Course book Pha Sa Pha Thee Series for primary level 1 to 6, by adopting the concept of types of folklore and the roles of informational folklore from Siraphon Na Thalung and William Bascom's frameworks for analyzing.

It is found that there are 4 types of informational folklore in Fundamental Thai Language Course book Pha Sa Pha Thee including: 1) verbal transmitted informational folklore such as folk tales, folk songs, proverbs, riddles ; 2) recreational information, folk performance or folk theater such as games, folk performance, folk theaters serve to provide amusement and as a psychological escape from many repressions of an individual. It also serves the pedagogical purpose for the society ; 3) traditional and behavioral information such as domestic objects, basketry, textiles, folk medicine, and local food all serve the purpose of educating the verbal tradition communities ; and 4) ancient customary tradition type of informational folklore as patterns of behaviour of individual such as beliefs, traditions, rituals serve the purpose of providing explanations for the origin and justify the performing of rituals.

The finding show that types of informational folklore appear in Fundamental Thai Language Course book Pha Sa Pha Thee Series for primary level 1 to 6 serve the roles of teaching as being expected by society. It is valuable and important resource. Therefore, educational intuitions and family intuitions should include it in their teaching in order to meet the social expectation and also for the national sustainable development.

Keywords: Informational folklore, types and roles, teaching

บทนำ

ข้อมูลทางคติชนวิทยาเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้าใจวัฒนธรรมทั้งระบบของแต่ละกลุ่มชน ดังเช่น ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 125) กล่าวว่าความสำคัญของคติชนวิทยาเป็นการให้ความสนใจวิถีชีวิตของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะวิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน มีลักษณะมุ่งเน้นให้หรือให้ความสำคัญกับการรวบรวมข้อมูลคติชนในกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ

นอกจากนั้นข้อมูลคติชนยังมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวัน ดังเช่น ประมินทร์ จารุวร

(2558: 62) เสนอว่าในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คติชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน จะเปลี่ยนแปลงไปช้าหรือเร็วหรือหมดบทบาทไปก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของคติชนนั้นๆ เป็นสำคัญ สอดคล้องกับ ศิราพร ฤๅกลาง (2558: 14) มีทัศนะว่าสังคมไทยทุกวันนี้อยู่ในภาวะที่มีพลวัตทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทั้งการรับวัฒนธรรมจากภายนอกทั้งตะวันตกและตะวันออก และการปรับวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดมาในสังคมประเพณี (Traditional Society) เพื่อนำเสนอในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน การปรับวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดมาในสังคมประเพณี

นั้นจะเห็นได้จากคติชนทุกประเภท ทั้งที่เป็นเรื่องเล่า เพลง การละเล่น การแสดง ปะเพณีพิธีกรรม ศิลปหัตถกรรม

นอกจากนั้น ศิริพร ณ ถลาง (2558: 55-56) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของข้อมูลคติชนวิทยาที่มีต่อสังคมว่า คติชนมีความเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม 3 บริบท คือ บริบททางสังคม โลกาวัดันและการท่องเที่ยว บริบททุนนิยมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และบริบทข้ามชาติ-ข้ามพรมแดน

ผู้วิจัยสังเกตว่าในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย มีเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับข้อมูลทางคติชนวิทยามากมายด้วยกัน เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ภาษิต ปริศนาคำทาย เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องจักรสาน ผ้าทอ ยาพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยตั้งคำถามว่า ข้อมูลคติชนวิทยาในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ชุด ภาษาพาที นี้มีประเภทและบทบาทหน้าที่ในการสอนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 อย่างไร

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มี การนำข้อมูลคติชนวิทยานำมาศึกษาในหนังสือแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ชุด ภาษาพาที แต่ประการใด ดังนั้นในบทความวิจัยเรื่อง ข้อมูลคติชนวิทยาในภาษาพาที: ประเภทและบทบาทหน้าที่ในการสอน จึงเป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ในด้านข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือเรียนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการสอนให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ตั้งสังคมปรารถนาและคาดหวังไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วิเคราะห์ประเภทของข้อมูลคติชนที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน

ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป.1-6

2. วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของข้อมูลที่ปรากฏในการสอนในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป.1-6

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษา คือ

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

1.1 ข้อมูลลายลักษณ์อักษรมาจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางด้านภาษาและวรรณกรรมมาผสมผสานกัน ลำดับขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

1. สืบค้นและศึกษางานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประเภทและบทบาทหน้าที่ของคติชนเพื่อการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับเด็กนักเรียน

2. เก็บข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 เล่ม

3. วิเคราะห์ข้อมูลหนังสือแบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที จากข้อมูลลายลักษณ์ อักษรที่ผู้วิจัยรวบรวมมาได้ โดยใช้แนวคิดประเภทและบทบาทหน้าที่ของคติชนของ ศิริพร ณ ถลาง และ William Bascom เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

4. เรียบเรียงผลการวิจัย สรุป อภิปรายผล และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

เด็กและเยาวชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศชาติ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนมีคุณสมบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ หรือสังคมที่พึงปรารถนาตามที่ วิมล แซ่อึ้ง (2533: 6) มีทัศนะว่าเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นภาระที่สำคัญของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาก็จะต้องมีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอนให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างถูกต้อง

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการศึกษาคติชน ดังเช่น ศิราพร ฐิตะฐาน ฒกลาง (2539: 5) ในสมัยกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักวิชาการชาวยุโรปสนใจข้อมูลทางคติชนวิทยาประเภทนิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย ต่อมากลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักวิชาการชาวอเมริกาได้ขยายขอบเขตไม่เฉพาะเพียงสังคมชาวบ้านเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงชาวเมืองอีกด้วย ดังนั้นในการศึกษาคติชนวิทยานี้จึงหมายรวมถึงการศึกษาคติชนของทุกกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน ดังที่ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 130) เสนอว่าการศึกษาคติชนวิทยาเป็นการศึกษากลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน

ดังนั้นความสำคัญของการศึกษาทางคติชนวิทยาจะสามารถทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคม ดังเช่น ศิราพร ฐิตะฐาน ฒกลาง (2539: 4-5) กล่าวว่าข้อมูลทางคติชนเป็นส่วนสำคัญที่จะใช้เป็นกุญแจนำไปสู่ความเข้าใจวัฒนธรรมทั้งระบบของแต่ละกลุ่มชน

ผลการศึกษาพบว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ประเภทของข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

2. บทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

ประเภทและบทบาทหน้าที่ของข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษา พาที ได้แก่ ในการจำแนกประเภทของคติชนสามารถแบ่งได้หลายประการ ดังเช่น ศิราพร ฒกลาง (2543: 79) เสนอว่าข้อมูลคติชนจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. Verbal Folklore 2. Performing Folklore 3. Material Folklore และ 4. Customary Folklore ส่วน ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 139) ได้จำแนกข้อมูลคติชนวิทยาออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. ข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาจาคำพูด 2. ข้อมูลคติชนวิทยาประเภทการเล่น การแสดงพื้นบ้าน 3. ข้อมูลคติชนวิทยาประเภทข้อควรปฏิบัติตามปะเพณี และ 4 ข้อมูลคติชนวิทยาประเภทข้อควรปฏิบัติตามประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของ ปฐม หงษ์สุวรรณ

จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่าในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำเสนอข้อมูลคติชนวิทยา ดังนี้

1. ข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาจาคำพูดหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำ (Verbal folklore)

ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 139) เสนอว่าข้อมูลประเภทที่ถ่ายทอดด้วยวาจาคำพูดหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำ บางครั้งเรียกว่าข้อมูลประเภทมุขปาฐะ เป็นข้อมูลที่นำเสนอความคิดและจินตนาการเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดในที่นี้อาจจะเป็นนิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน

ภาษิต ปริศนาคำทาย

จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่าหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำเสนอข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาจาคำพูดหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำ ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน ภาษิต นิทานหรือวรรณคดีไทย

1.1 เพลงพื้นบ้านไทย

สุกัญญา สุจฉายา (2545: 3) เสนอว่า เพลงพื้นบ้านเป็นงานวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral literature)

ซึ่งรวบรวมบทร้อยกรองและดนตรีเข้าด้วยกัน สืบทอดกันมาปากต่อปาก และมีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเรียบง่ายของถ้อยคำ การร้องและการแสดงออก

ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 พบว่ามีการนำ เพลงพื้นบ้านไทย ได้แก่ เพลงขอทาน เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เพลงอีแซว เพลงน้อย ดังเช่น

“ดีแล้วจะ เพลงขอทานนี้ สมัยก่อนคน ร่ำรวยมีสตางค์เขาลงเล่นกันท่านสมภารที่วัดเล่าให้ ฟังว่า เขาจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่าๆ ชาดวัน ทา หน้าตาให้มอมแมมแล้วไปเล่นเพลงขอทานแบบ นี้แหละ ใครขอได้มากเชื่อกันว่า ปีนั้นจะร่ำรวย ทำมาค้าขึ้น เมื่อถอดสภาพขอทานออกแล้ว มา ทำบุญที่วัดต่างก็แต่งเครื่องประดับมาอวดกันเต็ม ที่ แต่อาศัยว่าเป็นการแก้เคล็ดเอาโชคลางว่า ชีวิต ความเป็นอยู่จะพ้นจากความจนไปสู่ความร่ำรวย” อานวลเสน่ห์อธิบาย

“เพลงพื้นบ้านอื่นๆ มีอีกไหมคะ” พิภูล งาม

“เพลงพื้นบ้านมีทั่วทุกภาค อย่างเช่น เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เพลงอีแซว เพลงน้อย มักเล่นในภาคกลาง ร้องเล่นกัน

ในสายน้ำ ในไร่นาหรืองานเทศกาลนักขัตฤกษ์ เนื้อร้องและทำนองเพลงเป็นการยั่วเย้ากระเซ้า แห่ ต่อปากต่อคำกันของหนุ่มสาว ให้เกิดความ สนุกสนาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า จากการทำงาน เพลงพื้นบ้านจัดเป็นเพลง ปฏิพากย์ มีฉันทลักษณ์เป็นกลอนห้วนเดียว ผู้ที่เล่น เพลงพื้นบ้านได้มักมีปฏิภาณ ไหวพริบ สามารถ ได้ตอบแบบฉับพลันทันทีทันใด” อานวลเสน่ห์ให้ อธิบายให้ความรู้แก่หลานรัก

(ภาษาพาที่ ป. 6, 2557: 131-132)

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการนำเสนอให้เห็นประวัติของเพลงพื้นบ้าน คือ เพลงขอทาน ว่ามีที่มาจากบรรดาเศรษฐีแต่ง กายให้เป็นคนยากจน เพื่อร้องเพลงขอเงินบริจาค เป็นการแก้เคล็ดเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องโชคลางว่า ชีวิตจะรอดพ้นจากความยากจนไปสู่ความร่ำรวย

อนึ่ง ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ ของเพลงพื้นบ้านในฐานะที่เป็นข้อมูลคติชน ประเภทหนึ่งว่า

เพลงพื้นบ้านไทยยังมีบทบาทในสังคม หลายประการ ดังเช่น ให้ความบันเทิง สุกัญญา สุจฉายา (2545: 77-78) กล่าวว่าเพลงพื้นบ้าน ให้ความเพลิดเพลินแก่สมาชิกของสังคม เพลงร้อง เล่นและเพลงในขณะเดียวกันผู้ร้องก็เพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์เครียดไปด้วยพื้นบ้านได้โดย ทั่วไปมีจังหวะสนุกสนาน คึกคักเร้าความสนใจ อีกทั้งยังมีบทบาทด้านเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ และมีบทบาทในการสอนทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ทางตรงคือสั่งสอนหรือให้ความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางอ้อมคือการแฝงคติ ความเชื่อต่างๆ ในสังคม ไทย เป็นต้น

ดังนั้นในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จึงมีการนำข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาจาคำพูดหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำ ประเภทเพลงพื้นบ้าน เพื่อนำมาสอดแทรกให้นักเรียนได้ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สสพช.) (2541: 13) กำหนดแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนในกลุ่มภาวะยากลำบาก กลุ่มปกติทั่วไปและกลุ่มปัญญาเลิศ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าอยู่ในสังคมในอนาคตได้อย่างมีความสุข คือ มีความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง มีวัฒนธรรมที่ดีงาม และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 สุภาษิต

สุภาษิต หรือภาษิต หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาแล้วมีความหมายเป็นคติคำสอนให้ประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สุภาษิตพระร่วงกล่าวว่า “เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินเมื่อใหญ่” อธิญาณภาษิต กล่าวว่า “จงฟังหูไว้หูคอยดูไป เชื่อน้ำใจดีกว่าอย่าเชื่อหู” เป็นต้น (www.royin.go.th/?knowledge=สุภาษิต เข้าถึงเมื่อ 13 กันยายน 2560)

จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่าในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำสุภาษิต มาใช้ ดังนี้

“หวานเป็นลมขมเป็นยาจ๊ะ” แม่ตอบ “แม่อีกท้องมาอย่างนี้ พอได้ยีนเด็กสมัยใหม่ต่อแบบนั้น แม่ก็งไปเหมือนกัน”

“แล้วมันหมายถึงอะไรล่ะครับ คุณปู่”

“ที่ว่า รำไม่ดี โทษปีโทษกลอง หมายถึง

คนที่ออกไปรำหน้าเวทีแล้วรำผิดๆ ถูกๆ รำไม่สวย แต่ไม่ยอมรับผิด กลับโทษปีโทษกลองว่าให้ทำนองให้จังหวะไม่ดี เลยทำให้รำไม่สวย ซึ่งหมายถึงว่า ตัวเองทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด กลับไปโทษคนอื่นนะซี” ปู่ตอบ..

ใช่แล้ว คนโบราณเขาพูดอะไร มักจะเอาน้ำมาใช้ ทั้งเปรียบเทียบ เปรียบเปรย และให้ข้อคิด เขาไม่พูดกันตรงๆ การพูดตรงๆ บางทีมันก็แสดงหูกุยกัยเข้ามาใช้ แม้จะเพราะ แต่ก็มีความหมายลึกซึ้งกินใจ ถ้าฟังไม่เข้าใจก็ฟังเพลินๆ ไปเท่านั้นเอง

(ภาษาพาที ป. 3, 2558: 193-194)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการนำสุภาษิตมาเป็นข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาจาคำพูดหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ในที่นี้คือมีบทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เพื่อรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ให้เด็กนักเรียนประพฤติตามกรอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับ มัณฑนา สังฆกฤษณ์ และ วราพรพรณ น้อยสุวรรณ (2543: 48) กล่าวถึงลักษณะของบัณฑิตไทยในอนาคตและลักษณะของคนไทยสมัยใหม่ว่า ควรประกอบไปด้วยคุณลักษณะด้านปัญญา ได้แก่ เป็นผู้รู้จักเหตุและผล มีวิจารณญาณในการแยกแยะความผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ รู้จักสิ่งที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานความเป็นจริง รู้จักแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาดปราศจากอคติ

นอกจากนั้น มีการนำบทร้อยกรองในวรรณคดีไทยมากล่าวด้วย ดังเช่น

“มีจ๊ะ มืออยู่เรื่องหนึ่งน่าสนใจมาก คือ คนเขียนใช้ภาษาแปลกๆ ไม่มีความหมาย แต่พออ่านไปก็เข้าใจได้เอง ผู้แต่งเป็นผู้หญิงชื่อ คุณสุวรรณ เป็นกวีในสมัยรัชกาลที่ 3 โน่นนะ ละลองฟังนะจะอ่านให้ฟัง” พี่แก้วพูดจบก็ลุกไปหยิบหนังสือเล่มหนึ่งมาเปิดอ่าน

... “เมื่อนั้น พระมะเหลเถไถมะไหลเถาสถิตยังแท่นทองกะโปลา ศุขปาလာกะเปเล วันหนึ่งพระจึงมะหลีกตีก มะโลโตโปเปมะลูตุ ตริแล้วพระมะเหลถึงเปปะ มะเลโตโคลคละมะหรุ จู จรจรลัตตันตัตพลัดพลู ไปสู่ปราสาทท้าวโปลา”...

เมื่อพี่แก้วอ่านมาถึงตอนนี้ ได้ยินเสียงหัวเราะของน้องๆ จึงหยุดอ่าน แล้วถามว่า “รู้เรื่องไหม” แดงต้อยหัวเราะพลางพูดพลางว่า “จริงอย่างที่แก้วว่าเลยละ ภาษามะหลุกตูกัก มะหลีกตูกอะไรก็ไม่รู้ แต่เข้าใจเรื่องได้เลยนะคะ สนุกดีคะ”

(ภาษาพาที ป. 5, 2554: 213-214)

2. ข้อมูลประเภทการละเล่น การแสดงพื้นบ้าน หรือละครชาวบ้าน (Performing Folklore)

ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 150-151) กล่าวว่าเป็นการแสดงพื้นบ้าน หรือละครชาวบ้าน มักเป็นการแสดงออกด้วยถ้อยคำวาจาและลีลาท่าทางเพื่อถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึก และจินตนาการ เช่น การละเล่น การแสดงพื้นบ้าน ละครชาวบ้าน

จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่าในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำการละเล่น การแสดงพื้นบ้าน และละครชาวบ้าน ดังนี้

แล้วเวลาที่ทุกคนรอคอยก็มาถึง พ่อพับกระดาษคล้ายซ้อนแจกทุกคน แม่นำเม็ดย่อยหน้าจากผลไม้มือเย็นของทุกคน มาล้างให้สะอาด แล้วซัฟให้แห้ง พ่อใช้แปรงดินสอพองเขียนพื้นเป็นวงกลมกว้างพอประมาณแล้วให้ทุกคนนั่งล้อมวง

แม่เล่นให้ดูก่อนเป็นคนแรก แม่ทอดเม็ดย่อยหน้าลงกับพื้น ระวังไม่ให้เม็ดย่อยหน้าออกนอกวง มีฉะนั้นจะถูกปรับแพ้ แม่ใช้ช้อนกระดาษตักทีละเม็ด เลือกตักเม็ดที่อยู่เดี่ยวๆ ก่อน เม็ดที่ตักได้มากองไว้ข้างๆ ตัว พอเหลือเม็ดที่เป็นคู่เกือบชิดกัน แม่จะบีบช้อนให้แคบลง แล้วใช้ความรวดเร็วตักซัฟ แม่ทำสำเร็จ เม็ดที่วางคู่กันไม่กระเทือน แม่จึงเล่นต่อไปได้ แต่คู่ต่อไปแม่ทำไม่สำเร็จ เพราะแม่ตักติดขึ้นมาทั้งสองเม็ด แม่ต้องยุติการเล่น

พ่อเล่นต่อ พ่อเล่นอย่างเบามือแต่รวดเร็ว สมเป็นลูกชาวสวนที่คุยว่าเล่นมาตั้งแต่เด็ก เพราะการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาของพ่อดีเยี่ยม แต่พ่อก็แพ้จนได้ เพราะเม็ดกองสุดท้ายติดเป็นกระจุก พ่อตักซัฟก็กระเทือนไปทั้งกอง ใครจะแพ้หรือชนะต้องมานับเม็ดแข่งกัน ผลปรากฏว่า แม่ชนะพ่อไปอย่างเฉียดฉิว จากนั้นพ่อแม่ ลูก ร่วมเล่นอีตักกันอย่างสนุกสนาน

ของเล่นไม่จำเป็นต้องซื้อหาด้วยราคาแพง เราสามารถคิดเองทำเองได้ จากภูมิปัญญาของเรา เพื่อนๆ ช่วยแทนคิดชื่อว่า ของเล่นที่ดีเป็นอย่างไร และให้ประโยชน์อะไรบ้าง

(ภาษาพาที ป. 4, 2550: 131-132)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการนำการละเล่นพื้นบ้านของไทยคือ “อีตัก” โดยการนำวัสดุจากธรรมชาติคือ เม็ดย่อยหน้า การละเล่นพื้นบ้านมีบทบาทหน้าที่เพื่อทำให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สสพช.) (2541: 13) กำหนดแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนในกลุ่มภาวะยากลำบาก กลุ่มปกติทั่วไปและกลุ่มปัญญาเลิศ เพื่อ

เตรียมความพร้อมให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าอยู่ในสังคมในอนาคตได้อย่างมีความสุข ในการรับผิดชอบในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนั้น ยังมีการนำ “มโนราห์” ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านทางภาคใต้ของไทย ดังเช่น

การแสดงดำเนินไปอย่างสนุกสนาน ผมหตืนตาตื่นใจกับการรำมโนราห์และกวางทองที่เลียนแบบกิริยาของสัตว์ได้เหมือนมากอย่างไม่น่าเชื่อ ผมประทับใจกับความอลังการของฉาก แสงสี เสียง ที่ผมไม่เคยคิดว่าจะใช้เทคนิคทันสมัยเข้ามาประกอบ ทำให้ภาพฝันแห่งจินตนาการสมจริงและสัมผัสได้ รู้สึกประหนึ่งต้องมนตร์สะกดให้คล้อยตามแต่ต้นจนจบ ผู้ชมเดินออกจากโรงละครด้วยใบหน้าที่ยิ้มเอมใจ

“คุณยายครับ ผมจะฝึกกลองมโนราห์ ผมชอบพลังเสียงที่ตั้งและหนักแน่น จังหวะก็เร็วมาก แต่เขาก็ตีไม่พลาดเลย สุดท้ายจริง ๆ ถ้าตีกลองมโนราห์ได้ กลองแขก กลองจิ้งและกลองอื่นๆ ก็คงตีได้ไม่ยากนัก” ผมพูดอย่างมุ่งมั่นและวาดฝัน พร้อมกับหยิบโทรศัพท์จากกระเป๋าโทรศัพท์นัดหมายกลุ่มเพื่อนให้มารวมตัวกันเพื่อสืบสานทำนองกลองไทย และอาจจะแข่งขันประชันกลองกันด้วยถ้ามีโอกาส

(ภาษาพาที ป. 6, 2557: 71-72)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำรำมโนราห์ การแสดงศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ของไทย ทำให้เด็กนักเรียนได้รับความรู้ควบคู่กับความบันเทิง ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สสพช.) (2541: 13) กำหนดแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนในกลุ่มภาวะยากลำบาก กลุ่มปกติทั่วไป

และกลุ่มปัญญาเลิศ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าอยู่ในสังคมในอนาคตได้อย่างมีความสุข มีวัฒนธรรมที่งดงาม

3. ข้อมูลประเภทข้อควรปฏิบัติตามประเพณีอันเป็นแบบอย่างเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องจักรสาน ผ้าทอ ยาพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน

ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 155-156) กล่าวว่า เป็นข้อมูลคติชนที่เป็นวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นมาหรือมีการสร้างสรรค์สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของแต่ละกลุ่มชนซึ่งล้วนมีความหมายและคุณค่าในเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย

จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่าในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีการนำเครื่องมือเครื่องใช้ ดังนี้

ความรู้อื่นๆ ต่างก็ช่วยกัน บางคนไปเก็บใบตองตึงมาทำกระทงใช้แทนจานข้าว บางคนไปเก็บพริก มะเขือ ที่พวกชาวป่าโยนเมล็ดทิ้งไว้ แล้วพืชพวกนั้นก็ขึ้นเองตามธรรมชาติ บางคนไปเก็บผักป่า เห็ด มาห่อใบตองตึง แล้วหมกใต้กองขี้เถ้า อาหารสุกแล้ว ชาวจากกระบอกไม้ไผ่ ส่งกลิ่นหอม ปลาที่ย่างจนดินแห้ง พอแกะดินออกเห็นเนื้อปลาสีขาวมีควันขึ้น ผักที่หมกขี้เถ้าไว้ ดูแปลกแต่น่ากิน พริก มะเขือล้างสะอาด กินกับน้ำพริกที่เตรียมมาจากบ้าน อร่อยเหลือเกิน เป็บข้าวด้วยมือข้าวร้อนๆ จากกระทงใบตองตึง พร้อมอาหารจากครัวป่า

(ภาษาพาที ป. 1, 2557: 40-41)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำวัสดุจากธรรมชาติ คือ ใบตองตึง มาห่อเพื่อใช้เผาปลา เป็นการสะท้อนให้เห็นการเรียนรู้เรื่องการทำอาหาร เป็นการสอนให้เด็กนักเรียนได้นานภูมิปัญญาที่ได้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ สอดคล้องกับ มัณฑนา

สังฆกฤษณ์ และวราพรธ น้อยสุวรรณ (2543: 48) กล่าวถึงลักษณะของบัณฑิตไทยในอนาคต และลักษณะของคนไทยสมัยใหม่ว่า ควรประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ รั้วคุณค่าของ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

นอกจากนั้น ยังมีการนำขนมไทยชนิดต่าง ๆ มากล่าวอีกด้วย คือ ขนมถ้วยฟู ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ทองเอก ทองพลุ ทองม้วน ดังเช่น

ยายจิบน้ำก่อนตอบว่า “ขนมไทยส่วนใหญ่มีความหมายทั้งนั้น ขนมชั้นมักทำในงานฉลองยศ เพราะหมายถึงชั้น ลำดับยศ ขนมถ้วยฟู หมายถึง ความก้าวหน้าเฟื่องฟู ส่วนขนมตระกูลทอง เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ทองเอก ทองพลุ ทองม้วน บางคนเชื่อว่าถ้าได้กินขนมพวกนี้ จะมีเงินทองใช้ หรืออย่างขนมเม็ดขนุน มีความหมายไปในทางเกื้อหนุนว่า มีคนคอยสนับสนุนช่วยเหลือ แต่ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของชื่อที่ให้ความหมายดีงาม จริง ๆ แล้วเราต้องขยันทำงาน และทำความดี จึงจะได้รับผลดีตอบแทนใช้ใหม่จะ” ตอนท้ายยายถามแบบไม่ต้องการคำตอบ

(ภาษาพาที ป. 4, 2550: 5)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำขนมไทยมากล่าว เพื่อให้เด็กนักเรียนได้ทราบประวัติที่มาของขนมไทยว่ามีประวัติ ความหมาย ความสำคัญ และใช้ในโอกาสใดบ้าง สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (มะลิ มกราคม 2558: 27) กล่าวถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในด้านการปลูกฝังให้มีความรักความ เป็นไทย

การนำพืชผักสมุนไพรไทยมาใช้ในการเป็นข้อมูล เพื่อสอนเด็กนักเรียนในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ดังเช่น

ติ่มกล่าวต่อไปว่า “เราก็เคยเห็นยายเอาใบยอมาทำห่อหมก ดอกสะเดาและใบอ่อนกินกับน้ำปลาหวานและปลาดุกย่าง อร่อยที่หนึ่งเลย แต่เราไม่กินหรอก สะเดามันขม”

“ใช่ สะเดาขมจะตาย กินได้ยังไง” อ้วนเห็นด้วย

“อ้าว! เคยได้ยินไหม ที่ว่า หวานเป็นลมขมเป็นยาเนาะ” ติ่มบอก

“ผักเป็นยาด้วยหรือ ไม่อยากจะเชื่อ” อ้วนตีรวน

ขณะนั้นรถมาจอดหน้าอาคารที่เข้าชมสารคดีเรื่อง พืชผัก ที่เก่งได้ขึ้นไปติดต่อบนอาคารที่ป่อจึงมาอธิบายต่อ

“พืชที่เป็นยา เรียกว่าสมุนไพร โดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของพืชมาสกัดสารบางอย่างทำเป็นยารักษาโรค เข้า ฟ้าทลายโจร รักษาอาการอักเสบ เจ็บคอ ไทรอยด์อักเสบ แก้จุกเสียด แน่นท้อง ชิง ข่าระบายลมในท้อง หญ้าหนวดแมวมีสรรพคุณเป็นยาขับปัสสาวะ บำรุงไต สะระแหน่ให้กลิ่นพิเศษที่หอมเย็น ทำให้ความคิดแจ่มใส เดียวนี้เขาใช้ขมิ้น ตะไคร้ ไพล มะกรูด และอื่น ๆ มาทำเป็นลูกประคบใช้ในการนวดแผนโบราณด้วย” พื่อพูดไปยิ้มไป

(ภาษาพาที ป. 4, 2550: 36-37)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ของคติชนในด้านทำหน้าที่อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม และทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า

4. ข้อมูลประเภทข้อควรปฏิบัติไปตามประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม อันเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล

ปฐม หงษ์สุวรรณ (2554: 160) กล่าวว่า ข้อมูลประเภทนี้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่าง ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา หรือสิ่งที่นิยมถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียม หรือจารีต ประเพณี

จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่าในหนังสือเรียน ภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 มีการนำประเพณี พิธีกรรม มาใช้ในการสอนเด็กนักเรียน ดังนี้

เดือนเมษายนอากาศร้อน คนทั้งหมู่บ้าน มีความสุข ที่ได้สนุกในวันสงกรานต์ ตอนเช้าคนในหมู่บ้านไปวัด เพื่อร่วมทำบุญ เลี้ยงพระ สรงน้ำพระ แล้วกินข้าวด้วยกัน เป็นการฉลองวันขึ้นปีใหม่ไทย ตอนบ่ายเด็ก ๆ ผู้ใหญ่ และไบโบก ไบบัว หิ้วถังทรายเข้าวัด แต่ละกลุ่ม แต่ละครอบครัวช่วยกันนำทรายที่ชนมาก่อพระเจดีย์ทรายตกแต่งกันอย่างสวยงาม

(ภาษาพาที ป. 1, 2556: 140)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการนำบุญประเพณีสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ ของชาวไทย เพื่อนำมาสอน หรือให้เด็กนักเรียน ทราบถึงข้อควรปฏิบัติในวันสงกรานต์

นอกจากนั้นยังมีการนำพิธีกรรมในงาน แต่งงานของคนไทย เพื่อนำมาใช้ในการสอนเด็กนักเรียน ให้ทราบขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ดังเช่น

พอรู้ว่าตายายจะไปหาหลวงตาปูนที่วัดนอกเมืองเพื่อให้ท่านดูฤกษ์ยาม หวันมงคลจัดงานแต่งงาน หลาน ๆ ขอดตามไปด้วย

หลวงตาปูนดู เวลา วัน เดือน ปีเกิด ของทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายแล้วผูกดวง คำนวณหาฤกษ์ยามตามวิธีทางโหราศาสตร์จนได้วันที่เหมาะสมแล้ว หลวงตากล่าวขึ้นว่า อันที่จริงฤกษ์ยามเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องสำคัญมากไปกว่าการปฏิบัติดีต่อกัน

กัน แต่เพื่อความสบายใจและเป็นสิริมงคลหลวงตาก็หาฤกษ์ให้ได้

ในวันแต่งงาน ตอนเช้าเป็นพิธีหมั้น ตามมาด้วยพิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์และประสาทพร แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดมากมายจนนึกจำไม่ได้ แต่ที่จำได้แม่นยำคือ นกและน้องถือสร้อยทองกันประดุจไม่ให้ชบวนขันหมากเจ้าบ่าวผ่าน จะผ่านได้ก็ต่อเมื่อได้รับซองบรรจุเงินจากเจ้าบ่าวจนเป็นที่พอใจ ลูกป้าน้ำอาช่วยกันบอกไม่ให้หลานเปิดประตูง่าย ๆ น้ำวิญญูต้องคั้งไล่ประเป่าเลื้อยออกมาให้ดู เพื่อยืนยันว่า “หมดจริง ๆ นะ” จึงยอมให้ผ่าน

ตอนเย็นมีงานฉลองมงคลสมรสซึ่งจัดที่บ้าน แยกหรือมีไม่มากเพราะน้ำวิญญูและน้ำกระปุกถือหลักประหยัด ทั้งสองคนได้จัดทะเบียนสมรส เพื่อเป็นการยืนยันว่า เป็นการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย

เวลาผ่านไป จนใกล้จะเข้าพรรษา น้ำป๊อกซึ่งเป็นน้องคนสุดท้องจะบวช อันที่จริงน้ำป๊อกอยากจะบวชมานานแล้ว แต่ยังจัดเวลาไม่ได้ ประเพณีไทยแต่โบราณ ถือเป็นหน้าที่ของผู้ชายไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่ออายุครบ 20 ปี ควรจะบวชเรียน เพื่อได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมรวมทั้งเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา

(ภาษาพาที ป. 5, 2558: 255-257)

อย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำประเพณี และพิธีกรรมในงานแต่งงาน และงานบวช เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย

นอกจากนั้น ยังมีการนำความเชื่อเกี่ยวกับ การยึดหลักการทำความดี ที่ว่าหากเราทำความดี เหล่าเทวดาจะปกป้องรักษาคุ้มครองไม่ให้มีสิ่งใดมาทำอันตรายแก่เราได้ ดังเช่น

ความคิดดีและความคิดชั่ว ความคิดทั้งสองผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ ตลอดทางที่เข้ามาเดิน

กลับห้อง แต่แล้วก็มีเหตุการณ์ที่ทำให้ชามาตัดสินใจได้เด็ดขาด ชามาสะดุดก้อนหินกลมลงข้างพุ่มเข็มกอใหญ่ กล่องเงินหกกระจาย มีก้อนอิฐอยู่ใต้พุ่มเข็ม ชามาหยิบเงิน 200 บาท สอดไว้ใต้ก้อนอิฐอย่างรวดเร็ว

เพื่อนๆ ที่เห็นเหตุการณ์พากันตกใจ รีบวิ่งเข้ามาช่วยชามา ช่วยเก็บเงินใส่กล่อง ไม่มีใครสนใจก้อนอิฐก้อนนั้นเลย เมื่อครูสุมนากลับมาที่ห้อง เพื่อนๆ ระบายงานเรื่องที่เกิดขึ้น ครูสุมนาไม่ได้สนใจเงินในกล่องเลย แต่กลับเป็นห่วงว่าชามาจะเจ็บตรงไหน

“ขวัญเอ๊ย ขวัญมา ! ดีแล้วที่ไม่เจ็บตรงไหน คนดีเทวดาคุ้มครองอยู่แล้ว” คำพูดของครูสุมนาทำให้ชามานิ่งอึ้ง เทวดาคุ้มครองคนซี่โก่งอย่างชามาด้วยหรือ

ชามาได้เงินซื้อตุ๊กตาแล้ว แต่ทำไมไม่มีความสุขเลย มันร้อนอยู่ในใจ “คนซี่โก่งๆ น่าอายเป็นหัวหน้าเสียเปล่า กลับยกยอกเงินส่วนรวม” เสียงนั้นดังก้องอยู่ในสมอง ชามาผุดลุกผุดนั่ง กระวนกระวาย แม้แต่น้ำสัก็อื่ก็ก่ก่ก่ก่ไม่ลง

(ภาษาพาที ป. 3, 2558: 20)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทำความดี ไม่คิดคดโกงนำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง หากผู้ใดปฏิบัติตามนี้จะก่อให้เกิดความสุขและความเจริญแก่ผู้นั้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 1 พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 2 พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

บทสรุป

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยเรื่อง “ภาพแทนตัวละครเอกในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6” ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ได้แก่ ข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดด้วยวาทะคำพูดหรือข้อมูลใช้ถ้อยคำ เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ภาษิต ปริศนาคำทาย ข้อมูลประเภทการละเล่น การแสดงพื้นบ้าน หรือละครชาวบ้าน เช่น การละเล่น การแสดงพื้นบ้าน ละครชาวบ้าน ข้อมูลประเภทข้อควรปฏิบัติตามประเพณีอันเป็นแบบอย่างเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องจักรสาน ผ้าทอ ยาพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ข้อมูลประเภทข้อควรปฏิบัติไปตามประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม อันเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล เช่น ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม สำหรับบทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ ทำหน้าที่อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม ทำหน้าที่ให้การศึกษาลึกลงในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า ทำหน้าที่รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ทำหน้าที่ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 3 พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 4 พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 5 พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาพาที ระดับชั้น ป. 6 พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2554). คติชนกับชนชาติไท. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรมินทร์ จารุวร. (2558). “การสร้างภาพลักษณ์ หมู่บ้านวัฒนธรรม จากคติชนบนเวทีการท่องเที่ยวที่บ้านหนองขาว” ใน *ประเพณีสร้างสรรค์ในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- วิมล แซ่อึ้ง. (2533). *วิเคราะห์คุณธรรมของตัวละครเด็กและเยาวชนในนวนิยายของโบตัน พ.ศ. 2522-2530*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง. “แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย” ใน *เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยหน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศิริพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง. (2558). *ประเพณีสร้างสรรค์ในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุกัญญา สัจฉายา. (2545). *เพลงพื้นบ้านศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2541). *แผนปฏิบัติงานพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2543 และ 2544*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- มัณฑนา สังข์กฤษณ์ และวราพรพรรณ น้อยสวน. (2543). *ทิศทางการศึกษาไทยในอนาคต 100 ปี*. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Dorson, R.M. (ed.). (1972). *Folklore and folklife: An introduction*. Chicago: University of Chicago Press.